

معرفی و بررسی کتاب: دل سپرده به کودکان، مصاحبه تاریخ شفاهی با ثریا قزل‌ایاغ

کاظم حافظیان رضوی^۱

مشخصات کتاب:

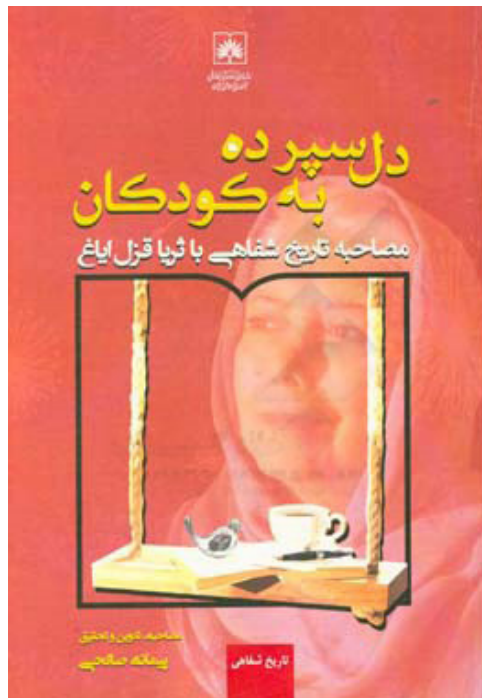
مصاحبه، تدوین و تحقیق: پیمانہ صالحی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: اسفند ۱۳۹۶

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۱. کتابدار، پژوهشگر و عضو هیئت‌رئیس
انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران؛
khafezian@gmail.com

ثریا قزل‌ایاغ؛ دل‌داده‌ای به فرهنگ، ادبیات و خواندنی‌های کودکان و نوجوانان همه سرزمین‌ها

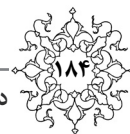
در بحبوحه گرمای تابستان ۱۳۹۷ش، درحالی‌که هر روز آن را بی‌وقفه در میان خانواده‌هایی که به همراه کودکان و نوجوانان‌شان برای دیدن مجموعه علمی-آموزشی و تفریحی می‌آیند، می‌گذرانم و روزهای بازنشستگی را به کاری عاشقانه با خرسندی سپری می‌کنم، به لطف پژوهشگر و پدیدآور کوشای تاریخ‌شفاهی، خانم پیمانہ صالحی، کتاب سرشار از گفته‌های صادقانه «دل‌سپرده به کودکان» به دستم می‌رسد.

از آنجایی که در مراسم رونمایی این اثر حضور داشتم، بی‌صبرانه منتظر توزیع آن بودم. اکنون نسخه‌ای از آن را در اختیار دارم و فرصت را غنیمت شمرده و مطالعه آن را آغاز می‌کنم و به زوایای اندیشه‌های کسی که سال‌ها در محضر درس او تلمذ کرده بودم، بیشتر پی بردم؛ زیرا در تاریخ‌شفاهی و پرسش و پاسخ، تنها به بیان خاطره و تاریخ بسنده نشده است، بلکه سیر تحول یک اندیشه‌ورز ادبیات و خواندنی‌های کودکان در دوران حیات فرهنگی و اعتقادات و عمل وی، در قالب تاریخ‌شفاهی ارائه شده است.

نگارنده به دلیل تعلق‌خاطری که به تاریخ‌شفاهی حوزه تحصیلی و موردعلاقه‌ام دارم، یادداشت‌هایی را به بهانه معرفی چهار اثر قبلی نوشته و به زیور طبع آراسته‌ام و اکنون فرصت را مغتنم شمرده و پنجمین اثر از این مجموعه را خدمت علاقه‌مندان معرفی می‌نمایم؛ شاید ادای دینی باشد به روزهای سرشار از خاطره و یادگیری در کلاس‌های پربار خانم ثریا قزل‌ایاغ، استادی تأثیرگذار و فراموش‌نشده.

اکنون که با اهتمام عزیزان فعال و تلاشگر در پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، مصاحبه‌های تاریخ‌شفاهی یکی بعد از دیگری منتشر می‌شوند و در این میان به همت مصاحبه‌گر و محقق ارجمند، خانم پیمانہ صالحی، حوزه تاریخ‌شفاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی (علم اطلاعات و دانش‌شناسی) گردآوری و انتشار می‌یابد، فرصت مناسبی است تا دوستداران رشته و دانشجویان عزیز و پویای حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، زمانی از وقت خود را به مطالعه این آثار اختصاص دهند تا با شش دهه فعالیت‌های مستمر دلباختگان و دلدادگان و صد البته تحصیل‌کردگان کتابداری ایران به‌معنای اعم آن، بیشتر آشنا شوند.

دل‌سپرده به کودکان، مصاحبه تاریخ‌شفاهی با ثریا قزل‌ایاغ، پنجمین اثر مدون از مجموعه تاریخ‌شفاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران است. زوایای گوناگون حیات کتابدارانه و تلاش‌های موج‌وار استاد ثریا قزل‌ایاغ از زبان خودشان خواندنی است. در مطالعه پاسخ‌های وی به مصاحبه‌گر پی می‌بریم که در درون این شخصیت آرام، مهربان و اندیشه‌ورز، چه وجود فعال و پرتلاشی در

تکاپو و فعالیت بوده و چگونه بی‌هیچ ادعایی رسالت خویش را در مسیر اعتقادات انسان‌دوستانه و کودک‌مدارش به انجام رساند.

کار در کتابخانه، تدریس در دانشگاه، تألیف و ترجمه، راهنمایی پایان‌نامه، سخنرانی، پژوهش و حضور در مجامع داخلی و خارجی، همه و همه در حوزه ادبیات و خواندنی‌های کودکان و نوجوانان و در مرزهای توسعه فرهنگی چند نسل، از وی انسانی پویا و موفق ساخته است و بی‌شک در کنار دیگر یاران وفادارشان به کودکان این سرزمین همچون اسطوره توران میرهادی، می‌توانند به‌عنوان الگوهای شاخص علاقه‌مندان به کار فرهنگی برای کودکان و نوجوانان مطرح باشند.

هرکس همچون من شانس حضور در کلاس استاد قزل‌ایاغ را به‌عنوان دانشجو داشته است، با نگارنده هم‌عقیده است که هر کلاس، با مطالبی نو و تکالیفی ویژه همراه بود که به لطف سواد گسترده وی و بیان دقیق مطالب و راهنمایی و توضیحات کافی و وافی، ساعتی سرشار از پویایی و یادگیری را سپری می‌کردیم و گذر زمان در کلاس‌ها احساس نمی‌شد. یاد باد.

ناقد چندین نمونه از تألیف خود را با حواشی و آنچه استاد در هامش آن‌ها نوشته‌اند، به یادگار نزد خود دارم و هرگاه به مناسبتی به آن‌ها مراجعه می‌کنم، بیشتر بر این باور می‌رسم که استاد جهت مذاقه در تکالیف دانشجویی وقت می‌گذاشتند و به‌صورتی بسیار جدی با دانشجویان تعامل داشتند و این، همان ضرورت و صفای دانشگاهی بود که ما از آن برخوردار بودیم و دانشجویان دانشگاه‌های امروزی از آن محروم هستند.

وقتی پاسخ‌های خانم قزل‌ایاغ را به مصاحبه‌گر می‌خواندم، صراحت لهجه وی را به یاد می‌آوردم که همیشه و در همه جا در بیان مطالب علمی و آموزشی، هیچ‌گونه خودداری از بیان حقایق را جایز نمی‌دانست. بدون هیچ‌گونه ماده‌نمایی، آنچه را باور دارد بیان می‌کند و این، ذات باور علمی است. جنبه دیگر کتاب *دل‌سپرده* به کودکان در همین راستا، پاسخ‌های انتقادی و نظرات شفاف و بی‌پرده استاد به پرسش‌های مصاحبه‌گر درباره مباحث داغ آن روز حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی و فضا و محیط گروه‌های آموزشی این رشته، به‌ویژه درس‌ها و برنامه‌های آموزشی و انتشارات در کشور و همچنین جنبه‌های گوناگون تألیف و ترجمه در زمینه ادبیات و خواندنی‌های کودکان و نوجوانان است. با رعایت اخلاق علمی هرگاه از چیزی انتقاد می‌کنند، بیان راه و روش درست و راهکارهای بسنده خویش را نیز ارائه می‌نمایند. مثال‌ها در این زمینه در کتاب مذکور بسیار است، پس به یک فراز از آن اشاره می‌کنم:

«...خلاصه وقتی که برنامه‌ها متمرکز شد، مرگ این تنوع اعلام شد و از بین رفتن تنوع و یکدست‌شدن برنامه‌ها، بسیار به ضرر آموزش این رشته تمام شد. آموزش کتابداری که می‌توانست مقوله پویایی باشد، به حالت ایستایی درآمد. پنج نفر آدم در کمیسیونی پشت درهای بسته نشستند و برای کل جامعه برنامه‌ریزی کردند؛ آن هم نه برای یک سال، بلکه برای شانزده سال و حتی

یک «او» این برنامه هم عوض نشد. شما چطور می‌توانید این را بپذیرید که شانزده سال کتابداری دنیا بتازد و ما هنوز همان مواد درسی را داشته باشیم، عنوان‌های درسی ما همان باشد که شانزده سال پیش بود! چرا» (ص ۷۴)؟

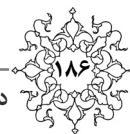
ساختار این اثر که تدوین آن هم باز به همت خانم پیمانہ صالحی انجام گرفته، به همان شکل چهار اثر قبلی در حوزه تاریخ رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی (علم دانش و اطلاع‌شناسی) است، البته دقت و میزان ارجاعات بیشتر و بهتر شده است و تقریباً یک‌سوم متن کتاب را به خود اختصاص داده است. همچنین متن از ویرایش و چاپ مناسب‌تری برخوردار است. ناگزیرم بر این نکته که کیفیت چاپ عکس‌ها و تا حدودی جلد کتاب همچنان پائین است اشاره کنم، درحالی‌که ناشر می‌تواند کیفیت چاپ عکس را بهبود بخشد.

کتاب شامل مقدمه‌ای خوب و مناسب به قلم تدوینگر است که خواننده را برای ورود به مجموعه فعالیت‌های یک دل‌سپرده به کودکان، وارد دنیای خواندنی‌های کودکان و نوجوانان ایران و جهان می‌نماید و سپس به آموزش دانشگاهی و پژوهش‌های این حوزه، به‌طور اختصاصی می‌پردازد و آن‌گاه معرفی استاد قزل‌ایاغ را در نوشتار قرار می‌دهد و در نهایت شیوه تنظیم مطالب را آن‌گونه که باید، بدون زیاده‌نویسی توضیح می‌دهد و همان‌گونه که رسالت یک مقدمه جامع و مانع است؛ خواننده را در آستانه ورود به متن کتاب قرار می‌دهد.

خاطرمد است زمانی که در سال ۱۳۷۸ ش. کتاب بسیار با ارزش جهان/افسانه، مجموعه کامل افسانه‌های برادران گریم انتشار یافت، مترجمان این اثر، آن را به فرشته‌بانوی ادبیات کودک و نوجوان ایران، ثریا قزل‌ایاغ هدیه کردند. اگر کتاب دل‌سپرده به کودکان انتشار نمی‌یافت، واقعاً شناخت فعالیت‌ها و زحمات این فرشته‌بانو مغفول می‌ماند.

تدوینگر کتاب در بخش‌ها و فصولی به شرح زیر، تصویر خوبی از ثریا قزل‌ایاغ ارائه کرده است:

- خانواده، کودکی و نوجوانی؛
- تحصیل در دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی و کارشناسی‌ارشد کتابداری؛
- تدریس در گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران؛
- ویژگی‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و استادان کتابداری؛
- شورای کتاب کودک؛
- معرفی ادبیات کودکان و نوجوانان و انتشار کتاب‌های کودک؛
- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان؛
- کتاب‌های گویا و طرح‌های اجرایی؛
- ترجمه در حوزه ادبیات کودک و نوجوان؛
- آثار تالیفی و مقالات.

در ادامه کارنامه، گزیده تصاویر، کتابنامه و نمایه آمده است.

بر این عقیده‌ام که آنچه را پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران در بخش تاریخ شفاهی به تدوین تاریخ علم کتابداری و اطلاع‌رسانی از زبان نقش‌آفرینان و پیش‌کسوتان این حوزه اختصاص داده است، می‌تواند به‌عنوان منابع مطالعاتی درس‌های مبانی در دستور کار گروه‌های آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌ها قرار گیرد و درعین‌حال راهنما و مشوقی باشد برای استادان و ایرانیان خارج از کشور که در این زمینه فعالیت داشته‌اند و حافظه‌ای فعال و توان افزایش این اطلاعات را دارند که به این مهم، از هر طریقی که می‌دانند، بپردازند. نباید فراموش کرد که ما در تاریخ معاصر زوایا و گوشه‌های تاریک ناشناخته‌ای داریم که هنوز نیاز به تلاش دارد، به‌ویژه همت تدوین‌کنندگان تاریخ شفاهی در هر زمینه‌ای را می‌طلبد.

به‌عنوان یک کتابدار و دانش‌آموخته رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، به همه عزیزان، به‌ویژه خانم پیمان‌صالحی خسته نباشید می‌گوییم و با خدا قوت، توفیق جملگی را در ادامه تدوین و انتشار آثار دیگر آرزومندم.

باید که موج باشی

در حرکت مداوم

ورنه سزایت این است

«وامانده» باش و «گنداب».

